

K Tajemnica dziennikarska w kodeksach etyki zawodowej¹

A Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Tajemnica dziennikarska
 - 1. Zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej
 - 2. Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej
 - 3. Zwolnienie z tajemnicy dziennikarskiej
- III. Kodeksy etyki dziennikarskiej
- IV. Zakończenie

R Streszczenie

Tajemnicę dziennikarską i ujawnianie informacji nią objętych należy rozpatrywać nie tylko jako problem prawny, lecz także jako kwestię mającą niezwykle istotne znaczenie z punktu widzenia etyki zawodowej dziennikarzy dokonujących wyboru wartości, które zamierzają chronić. W tym zakresie oczywiście najważniejsze znaczenie mają przepisy prawa, ale powinny one być uzupełniane przez odpowiednie normy etyki zawodowej, których celem jest wspieranie dziennikarza w dokonywaniu tak trudnych wyborów.

Słowa kluczowe: tajemnica; dziennikarz; prasa; media; etyka.

JEL: K290.

I. Wprowadzenie

W nauce prawa i judykaturze argumentuje się, że „Celem instytucji tajemnicy dziennikarskiej jest ochrona relacji zaufania łączącej dziennikarzy i ich informatorów, co w konsekwencji ma zapewnić dopływ informacji do mediów (Ważny i Zielinko, 2014)². Aktem prawnym regulującym tajemnicę dziennikarską jest prawo prasowe (dalej: pp)³, przy czym normuje ono tę tajemnicę w generalny sposób. Jest ona też przedmiotem regulacji w k.p.k.⁴, w zakresie dotyczącym środków dowodowych. Przepisy k.p.k. dotyczące tajemnicy dziennikarskiej mają charakter przepisów *lex specialis* do przepisów pp.

* Adiunkt w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej WPAiE UW; radca prawny; e-mail: ewa.galewska@uw.edu.pl.

¹ Artykuł przygotowany w ramach projektu: *Model regulacji jawności i jej ograniczeń w demokratycznym państwie prawa*.

² Zob. też wyr. SN z 18.09.2015, I CSK 724/14. Pozyskano z: <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/1%20CSK%20724-14-1.pdf> (21.04.2016).

³ Ustawa z dnia 26.01.1984 r. – Prawo prasowe, Dz.U. 1984 Nr 5, poz. 24 (dalej: pp).

⁴ Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555 (dalej: k.p.k.).

Tajemnica dziennikarska i ujawnianie informacji nią objętych powinny być rozpatrywane nie tylko jako problem prawny, ale także jako kwestia mająca niezwykle istotne znaczenie z punktu widzenia etyki zawodowej dziennikarzy dokonujących wyboru wartości, które zamierzają chronić. W literaturze wskazuje się, że dziennikarz, rozważając ujawnienie informacji stanowiących tajemnicę dziennikarską, stoi przed koniecznością wyboru pomiędzy takimi wartościami, jak bezpieczeństwo informatora, zaufanie, wierność i słowność z jednej strony a określonym dobrem społecznym – z drugiej (Sareło, 2000, s. 80). Dokonywanie takich wyborów jest w pewnym zakresie determinowane szczególnym statusem zawodu dziennikarza, którego zadaniem jest służba społeczeństwu i państwu (art. 10 ust. 1 pp). Wykonywanie owych zadań wiąże się zaś z koniecznością precyzyjnego unormowania praw przysługujących dziennikarzowi, ale także jego obowiązków względem państwa i społeczeństwa, które wiążą się z realizowaniem jego misji. W tym zakresie oczywiście najważniejsze znaczenie mają przepisy prawa, powinny one być jednak uzupełniane przez odpowiednie normy etyki zawodowej, których celem jest wspieranie dziennikarza w dokonywaniu tak trudnych wyborów⁵.

W nauce podnosi się, że „Potrzeba etyczności w obszarze działań dziennikarskich i medialnych jest sprawą oczywistą, gdyż mediosfera jest przestrzenią działania człowieka, a człowiek jest istotą etyczną” (Drożdż, 2012, s. 31). Podkreśla się też, że kodeksy etyki zawodowej mają służyć określeniu tego, co jest dopuszczalne w ramach danej profesji i czego można się spodziewać po jej przedstawicielach. Ich celem powinno też być wskazywanie przedstawicielom danego zawodu, jak należy postępować w określonych sytuacjach” (Kędziora, 2012, s. 55). Kodeksy etyki dziennikarskiej stosowane w Polsce zawierają postanowienia dotyczące tajemnicy dziennikarskiej. Ze względu na to, że omawiana tu tajemnica zawodowa jest uregulowana w przepisach prawa prasowego i k.p.k. rolą wspomnianych kodeksów powinno być uzupełnienie przepisów prawa, by ułatwić dziennikarzom chronienie informatorów w prawidłowy sposób, zgodny z przepisami prawa oraz etyką wykonywanego przez nich zawodu. Ma to szczególne znaczenie obecnie, wobec rozwoju nowych technologii, które zmieniły zasady przepływu informacji. Chodzi o to nie tylko o to, że obecnie dziennikarze funkcjonują w warunkach mediów elektronicznych, lecz także o to, że pozyskują informacje oraz przetwarzają je, korzystając z nowych technologii. Rozwój nowych technologii wymusza więc zmianę zasad ochrony informacji objętych tajemnicą dziennikarską.

II. Tajemnica dziennikarska

„Kluczem do definicji tajemnicy jest jej niejawność, która wyznacza zarówno jej granicę, jak i treść, samą zaś niejawność informacji można najzwięźlej określić jako ograniczenie w dostępie do niej” (Kosowska-Korniak, 2014, s. 159–160). Tajemnica dziennikarska jest rodzajem tajemnicy zawodowej. J. Sobczak wyjaśnia, że tajemnica zawodowa wiąże się z wykonywaniem zawodu lub funkcji. Składają na nią wiadomości uzyskane w związku z wykonywaniem zawodu lub pełnieniem określonej funkcji przez daną osobę. Może ona być określona w przepisach regulujących wykonywanie określonych zawodów lub funkcji normujących prawa i obowiązki ciążące na przedstawicielach tych zawodów. Tajemnica zawodowa może też być konsekwencją przyjętego zobowiązania nieujawniania lub niewykorzystania informacji, której depozytariuszem stała się dana osoba w związku z funkcją jaką ona pełni, pracą, którą wykonuje lub jej działalnością społeczną,

⁵ Odminną opinię wyraża: Sareło, 2000, s. 80–81.

gospodarczą i naukową (Sobczak, 2008, s. 625). Zasadnie więc argumentuje się w doktrynie, że gdy dziennikarz otrzyma określone informacje jako osoba prywatna, bez zastrzeżenia ze strony interlokutora, że chce, by zostały one wykorzystane w materiale prasowym, wówczas nie jest związany tajemnicą dziennikarską (Nowińska, 2005, s. 255).

Tajemnica dziennikarska ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania mediów. W nauce podnosi się nawet, że: „Skuteczność prasy zależy w dużej mierze od stosunku zaufania między dziennikarzem a jego źródłem informacji” (Ważny, Zielinko, 2014). Podkreśla się, że efektywne pełnienie przez prasę jej roli wymaga, by dziennikarze mogli docierać do informacji różnego rodzaju – oficjalnych i nieoficjalnych. Te ostatnie pełnią szczególną funkcję w kontroli i krytyce społecznej wyrażanej w prasie. Silna ochrona tajemnicy zawodowej dziennikarza stanowi jedną z ważniejszych gwarancji wolności prasy (Kosowska-Korniak, 2014, s. 149–150). Jak słusznie podkreśla SN, tajemnica zawodowa dziennikarza służy eliminowaniu wszelkich możliwych wpływów na treść publikacji ze strony czynników politycznych i administracyjnych, w tym także policji, organizacji społecznych i zawodowych, różnych grup interesów czy poszczególnych zainteresowanych osób⁶. Nie można bowiem wymagać od autora publikacji specjalnego heroizmu, jeżeli z powodu swojego wystąpienia może być narażony na niebezpieczeństwo nacisku gospodarczego, służbowego, moralnego lub towarzyskiego (Sawicki, 1960, s. 59).

Komentatorzy prawa prasowego podkreślają, że tajemnica dziennikarska ma charakter „czynny”. Dziennikarz, informując opinię publiczną o tym, czego się dowiedział, nie wskazuje źródeł swoich informacji – informatorów. „W rękach nieetycznych, nierzetelnych dziennikarzy tajemnica dziennikarska może stać się środkiem do manipulowania opinią publiczną”. Może ona też zostać wykorzystana dla celów politycznych (Sobczak, 2008, s. 662–663).

1. Zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej

Zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej wyznaczono w art. 15 ust. 2 i 3 pp. Wymieniono w nich dziennikarza oraz inne osoby zatrudnione w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych prasowych jednostkach organizacyjnych. Przepisy te odwołują się do pojęć zawartych w pp, stąd dla ustalenia dokładnego zakresu podmiotowego tajemnicy dziennikarskiej konieczne jest przytoczenie definicji zawartych w tej ustawie.

Rozważania na temat podmiotowego zakresu tajemnicy dziennikarskiej należy rozpocząć od pojęcia „prasy”, do której obecnie zalicza się nie tylko prasę w ujęciu tradycyjnym, czyli dzienniki i czasopisma, lecz także programy radiowe i telewizyjne. Za prasę obecnie uznaje się też niektóre portale, blogi czy fora internetowe (Brzozowska-Pasieka, 2013).

Stosownie do art. 7 ust. 2 pkt 5 pp dziennikarzem jest osoba zajmująca się redagowaniem, tworzeniem lub przygotowywaniem materiałów prasowych. Może ona pozostawać w stosunku pracy z redakcją albo zajmować się wspomnianą działalnością na rzecz lub z upoważnienia redakcji. Konieczne jest więc istnienie pewnego związku pomiędzy osobą wykonującą czynności wymienione w art. 7 ust. 2 pkt 5 pp a redakcją. Nie jest przy tym istotny charakter prawny tego związku. Może on wynikać z umowy o pracę, umowy cywilnoprawnej, a nawet po prostu ze stałej współpracy⁷. Jak słusznie wskazuje J. Sobczak, „Do grona dziennikarzy nie sposób jednak

⁶ Uchwała SN z 19.01.1995 r., I KZP 15/94, OSNKW 1995, nr 1–2, poz. 1.

⁷ Szerzej na temat form zatrudnienia dziennikarzy pisze: Nowik, 2014, s. 142 i n.

zaliczyć osób niezwiązanych z jakąkolwiek redakcją, zbierających materiały wyłącznie dla siebie po to, aby je opublikować w formie książkowej lub w ramach cyklu artykułów” (Sobczak, 2008, s. 328). Tajemnicą dziennikarską nie jest więc związana osoba, która „sporadycznie, niezawodowo, tworzy i publikuje materiał prasowy” (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 285).

W art. 7 ust. 2 pkt 5 pp wskazano, że dziennikarzem jest osoba zajmująca się redagowaniem, tworzeniem lub przygotowywaniem materiałów prasowych. Materiałem prasowym jest zaś każdy opublikowany lub przekazany do opublikowania w prasie tekst albo obraz o charakterze informacyjnym, publicystycznym, dokumentalnym lub innym, niezależnie od środków przekazu, rodzaju, formy, przeznaczenia czy autorstwa (art. 7 ust. 2 pkt 4 pp). W nauce prawa wyjaśnia się, że takie sformułowanie zadań realizowanych przez dziennikarza nadaje omawianej tu definicji otwarty charakter. Nakazuje bowiem uznać za dziennikarza w rozumieniu prawa prasowego osobę, która zajmuje się redagowaniem, czyli opracowywaniem, zestawianiem i publikowaniem informacji prasowych. W świetle przepisów art. 7 ust. 2 pkt 5 pp dziennikarzem jest też osoba zajmująca się tworzeniem, czyli kreowaniem materiału prasowego. W końcu jest nim też osoba zajmująca się przygotowywaniem takiego materiału, zbierająca informacje i opinie, selekcjonująca je, poddająca krytycznej analizie i ocenie. W świetle przedstawionych wyżej spostrzeżeń grona dziennikarzy nie można zawęzić do osób przygotowujących autorskie (własne) materiały prasowe, zawierające elementy twórcze (Lis, 2014, s. 18–19). Z przedstawionych definicji wynika, że za dziennikarza należy uznać osoby zajmujące się tworzeniem materiału prasowego następnie publikowanego w prasie papierowej, ale też rozpowszechnianego w radiu i telewizji oraz w Internecie.

W przepisach art. 15 pp wyznaczających zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej wymieniono dziennikarzy, ale również inne osoby zatrudnione w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych jednostkach organizacyjnych. Tajemnica dziennikarska wiąże zatem nie tylko dziennikarza, lecz także osoby wymienione w art. 15 ust. 3 pp, niezależnie od ich stanowiska i charakteru zatrudnienia. W doktrynie podkreśla się, że depozytariuszami tajemnicy dziennikarskiej mogą się stać pracownicy niebędący dziennikarzami. To zaś oznacza, że odnoszą się do nich takie same prawa i obowiązki, jakie w tym zakresie przewiduje prawo (Zielinko, 2000, s. 150). Rozszerzenie zakresu podmiotowego tajemnicy dziennikarskiej było podyktowane chęcią rzeczywistego zagwarantowania dyskrecji w sprawach wymienionych w art. 15 pp. Wprawdzie obecnie nie wszystkie osoby działające w ramach redakcji, wydawnictwa prasowego czy innej jednostki organizacyjnej czynią to w ramach zatrudnienia (Zielinko, 2000, s. 159), ale to nie oznacza, że z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej są zwolnione osoby związane z redakcją na podstawie innych umów niż umowa o pracę. Zdaniem niektórych autorów chodzi bowiem „o dowolną formę zaangażowania w proces wydawniczy, choćby w postaci nieodpłatnego świadczenia usług” (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 286).

Redakcją jest jednostka organizacyjna organizująca proces przygotowywania materiałów do publikacji w prasie. Proces ten obejmuje zbieranie wspomnianych materiałów, ich ocenianie i opracowywanie (art. 7 ust. 2 pkt 8 pp). J. Sobczak podkreśla, że w przytoczonej definicji zaakcentowano, iż redakcja to zespół ludzi, którzy zajmują się przygotowywaniem materiałów do publikacji. W skład redakcji wchodzi więc nie tylko dziennikarze, lecz także przykładowo korespondenci zagraniczni, fotoreporterzy, archiwiści, maszyniści, teletypiści, korektorzy, pracownicy administracyjni

(Sobczak, 2008, s. 342). Warto przy tym zwrócić uwagę, że z przepisów art. 19 ust. rad⁸ wynika, iż działalność nadawcy polegająca na zestawianiu i tworzeniu programów powinna być prowadzona w formie redakcji. To zaś jeszcze bardziej poszerza liczbę osób, które są zobowiązane do przestrzegania tajemnicy dziennikarskiej.

W prawie prasowym nie zamieszczono definicji wydawnictwa. J. Sobczak określa je jako „(...) jednostkę organizacyjną prowadzącą działalność gospodarczą polegającą na organizowaniu i finansowaniu wydawania drukiem prasy” (Sobczak, 2008, s. 446). W przepisach pp brakuje też definicji legalnej wydawcy. W art. 8 pp wskazano jedynie podmioty uprawnione do prowadzenia działalności wydawniczej: osobę prawną, osobę fizyczną lub inną jednostkę organizacyjną, choćby nie posiadała osobowości prawnej. W szczególności wydawcą może być organ państwowy, przedsiębiorstwo państwowe, organizacja polityczna, związek zawodowy, organizacja spółdzielcza, samorządowa i inna organizacja społeczna oraz kościół i inny związek wyznaniowy.

Przepisy dotyczące ochrony tajemnicy dziennikarskiej odnoszą się do wydawcy oraz osób zatrudnionych w wydawnictwie oraz redakcji w takim zakresie, w jakim zapoznali się one z informacjami stanowiącymi tajemnicę w rozumieniu prawa prasowego. Osoby te mają jednak status bierny w tym znaczeniu, że nie mogą zbierać informacji, tak jak dziennikarze. Są one zaś związane tajemnicą dziennikarską, gdy zapoznają się z objętymi nią informacjami. Zapoznanie się z takimi informacjami może mieć miejsce podczas wykonywania ich obowiązków związanych z pracą w redakcji lub wydawnictwie (Michalski, 1998, s. 61). Trzeba przy tym podkreślić, że dziennikarz ma obowiązek podjęcia wszelkich działań mających na celu ochronę informacji objętych tajemnicą dziennikarską, również wobec innych pracowników redakcji bądź wydawnictwa, niezależnie od tego czy są oni dziennikarzami, czy też wykonują obowiązki niemające dziennikarskiego charakteru.

2. Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej

Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej ustawodawca wyznaczył w art. 15 pp. Tajemnica dziennikarska ma na celu: zapewnienie anonimowości, ochronę źródeł informacji dziennikarskiej, zapobieganie naruszeniom chronionych prawem interesów osób trzecich (Sobczak, 2000, s. 315). W jednakowym stopniu służy ona ochronie informacji pozyskanych w drodze starań dziennikarza, jak i informacji powierzonych mu z inicjatywy innych osób (Sobczak, 2008, s. 627, 660).

W art. 15 ust. 1 pp. przewidziano uprawnienie do zachowania w tajemnicy nazwiska autora materiału prasowego. Jest to tzw. prawo do anonimatu, które przysługuje dziennikarzom i innym autorom materiału prasowego. Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej wskazano też w art. 15 ust. 2 pp, nakładając na dziennikarzy obowiązek zachowania w tajemnicy wymienionych w nim informacji. Wymieniono w nim: 1) dane umożliwiające identyfikację autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego materiału o tym charakterze, jak również innych osób udzielających informacji opublikowanych albo przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie powyższych danych; 2) wszelkie informacje, których ujawnienie mogłoby naruszać chronione prawem interesy osób trzecich.

Z przepisów art. 15 pp wynika, że tajemnica dziennikarska obejmuje informacje odnoszące się do konkretnych osób oraz informacje, które wprawdzie nie dotyczą konkretnych osób w sposób bezpośredni, ale których ujawnienie mogłoby te osoby wskazać. Tajemnicą dziennikarską są więc

⁸ Ustawa z dnia 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji, t. j. Dz.U. 2016, poz. 639 (dalej: ust. rad).

objęte wszelkie informacje, które – choćby w pośredni sposób – mogą prowadzić do ustalenia tożsamości informatora (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 280). Informatorem jest każda osoba, która w dowolnej formie udziela informacji dziennikarzowi poprzez jakiś ustalony sposób komunikowania o określonych wydarzeniach, które już nastąpiły (ibidem, s. 282). Forma przekazania określonych informacji może być przy tym bardzo różna, np. podczas spotkania, rozmowy telefonicznej, listownie, pocztą elektroniczną czy za pośrednictwem komunikatora. Informacje, o których mowa w art. 15 ust. 2 pkt 1 pp są objęte tajemnicą dziennikarską, jeżeli zostały zastrzeżone przez informatora. Dziennikarz nie jest związany tajemnicą dziennikarską na zasadzie domniemania. Zasadą jest jawność przekazywanych informacji oraz danych informatora (Żyła, 2015, s. 1225). Jak jednak wskazują komentatorzy prawa prasowego, to do dziennikarza należy pouczenie informatora, że informacje, które powierza on dziennikarzowi powinny zostać przez niego zastrzeżone (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 281).

W art. 15 ust. 2 pkt 2 pp wskazano drugi rodzaj informacji objętych tajemnicą dziennikarską, to jest informacje, których ujawnienie mogłoby naruszać chronione prawem interesy osób trzecich. Komentatorzy prawa podnoszą, że dotyczy to nie tylko autorów materiałów prasowych i informatorów, lecz także inne osoby, na których interesy może wpłynąć ujawnienie określonych informacji przez dziennikarza (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 283). Przez chronione prawem interesy należy rozumieć wszelkie prawa niemajątkowe i majątkowe oraz interes prawny, pod warunkiem, że są one chronione prawem. Nie podlegają ochronie interesy prawem niechronione (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 283). W przypadku informacji, o których mowa w art. 15 ust. 2 pkt 2 pp nie istnieje jednak konieczność zastrzeżenia ich poufności. Do dziennikarza należy ocena czy w danej sytuacji zachodzą przesłanki ustawowe do objęcia ich tajemnicą dziennikarską (ibidem). Musi on dokonać oceny znaczenia posiadanych przez niego informacji dla ochrony interesów osób trzecich (Nowińska, 2007, s. 130). Dokonywanie takiej oceny jest trudne, ponieważ zwykle opublikowanie określonych informacji może w jakimś zakresie naruszać interesy osób trzecich (szerzej: Nowińska, 2007, s. 131). Wydaje się więc, że za każdym razem dziennikarz powinien dokonywać pewnego wyważenia dóbr – czy w danej sytuacji pierwszeństwo należy przyznać ważnemu interesowi społecznemu, czy też interesowi osoby trzeciej, który może zostać naruszony wskutek publikacji.

3. Zwolnienie z tajemnicy dziennikarskiej

Ze względu na znaczenie tajemnicy dziennikarskiej kwestia zwolnienia z obowiązku jej zachowania powinna być rozpatrywana jako sytuacja absolutnie wyjątkowa. Dziennikarz, będąc depozytariuszem cudzego prawa do zachowania w tajemnicy powierzonych mu danych nie może sam się zwolnić z obowiązku jej zachowania, w żadnych warunkach (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 276). Z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej może dziennikarza zwolnić dysponent informacji nią objętych. W nauce prawa podkreśla się, że to do niego należy modyfikacja, ograniczenie lub rozszerzenie zakresu informacji objętych tajemnicą dziennikarską. Może to nastąpić w dowolnej formie, także w sposób konkludentny (ibidem, s. 287–288).

W Polsce ustawodawca uznaje, że dobro wymiaru sprawiedliwości nie może niweczyć dobrodziejstwa, jakim jest wolność środków społecznego przekazu gwarantowana treścią art. 14 Konstytucji RP (Sobczak, 2008, s. 641). Kierując się tym założeniem, ustawodawca wprowadził

dwie regulacje, w których przewidziano zwolnienie z tajemnicy dziennikarskiej. Pierwsza z nich została zawarta w art. 16 pp, druga natomiast w art. 180 k.p.k.

W art. 16 pp przewidziano zwolnienie od zachowania tajemnicy zawodowej, o której mowa w art. 15 ust. 2, w razie gdy informacja, materiał prasowy, list do redakcji lub inny materiał o tym charakterze dotyczy przestępstwa określonego w art. 254 k.k.⁹ albo autor lub osoba przekazująca taki materiał wyłącznie do wiadomości dziennikarza wyrazi zgodę na ujawnienie jej nazwiska lub tego materiału. Zwolnienie, o którym tu mowa dotyczy nie tylko dziennikarza, lecz także innych osób zatrudnionych w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych prasowych jednostkach organizacyjnych (art. 16 ust. 2 pp).

Pierwszy przypadek zwolnienia *ex lege* z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej występuje, gdy informacja, materiał prasowy, list do redakcji lub inny materiał o tym charakterze dotyczy przestępstwa wymienionego w k.k. W art. 16 ust. 1 pp wskazano przy tym, że chodzi o art. 254 k.k. Chodzi tu o numerację dawnego k.k. W istocie więc zwolnienie, o którym tu mowa następuje, gdy chodzi o przestępstwo określone w art. 240 k.k. W razie spełnienia przesłanek wymienionych w art. 16 ust. 1 pp następuje zwolnienie z ochrony tajemnicy dziennikarskiej od strony zarówno źródła informacji, jak i autora anonimatu. Chodzi bowiem o to, by przy najcięższych przestępstwach uzyskać od dziennikarza jak największą ilość informacji (Zielinko, 2000, s. 151). W razie powzięcia wiarygodnej wiadomości o karalnym przygotowaniu, usiłowaniu lub dokonaniu czynów wymienionych w art. 240 § 1 k.k. na dziennikarzu i innych podmiotach wymienionych w art. 16 pp spoczywa obowiązek niezwłocznego zawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw (art. 240 § 1 k.k.). Nie mogą tego zaniechać przez wzgląd na tajemnicę dziennikarską. Wiadomość, o której tu mowa musi być wiarygodna, to znaczy muszą istnieć przesłanki dające dziennikarzowi podstawy do przypuszczenia, że przestępstwo, o którym tu mowa zostało popełnione albo może zostać popełnione. Wiadomość taka nie musi być przy tym prawdziwa, wystarczy, że jej treść wskazuje, iż taka właśnie jest (Sobczak, 2008, s. 640, 659).

Druga sytuacja określona w art. 16 ust. 1 pp dotyczy udzielenia przez informatora zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej. W przepisach art. 16 ust. 1 pp informator jest przy tym określony jako „osoba przekazująca materiał”. J. Sobczak argumentuje, że należy przez to rozumieć podmiot, który wprowadził sam nie stworzył materiału prasowego, ale go uzyskał i powierzył dziennikarzowi (Sobczak, 2008, s. 661).

W art. 16 ust. 3 pp prawodawca zobowiązał dziennikarza do poinformowania redaktora naczelnego o sprawach związanych z tajemnicą zawodową w niezbędnych granicach. O tym, które informacje znajdują się w owych „niezbędnych granicach” decyduje przy tym sam dziennikarz, na którym spoczywa omawiany tu obowiązek (ibidem). W doktrynie wyjaśnia się, że „Oznacza to niepełne wtajemniczenie (takie aby jak najbardziej chronić przed redaktorem naczelnym tożsamość informatora) i nie zawsze, a tylko wtedy, gdy niezbędna jest jakaś aktywność czy pomoc ze strony redaktora naczelnego” (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 312). Według E. Ferenc-Szydełko poinformowanie, o którym tu mowa może zostać dokonane w sposób lakoniczny, np. że chodzi o korupcję w sądzie czy nadużycia finansowe w otoczeniu jednego z ministrów (2010, s. 143). Po otrzymaniu takiego rodzaju informacji redaktor naczelny jest również zobowiązany do zachowania w tajemnicy powierzonej mu informacji lub innego materiału. Wiąże go bowiem tajemnica

⁹ Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 1997 Nr 88, poz. 553 (dalej: k.k.).

dziennikarska, niczym nieróżniąca się od tajemnicy, którą związany jest dziennikarz przekazujący mu wspomniane informacje¹⁰. W doktrynie podkreśla się, że z art. 16 ust. 3 pp wynika, że dziennikarz może podzielić się informacjami objętymi tajemnicą dziennikarską jedynie z redaktorem naczelnym i wyłącznie w niezbędnych granicach. Nie może jednak tego uczynić odnośnie do innych osób związanych z redakcją (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 313).

W art. 180 k.p.k. ustawodawca odnosi się do tajemnicy zawodowej w ogólnym ujęciu (§ 1) oraz do sześciu tajemnic zawodowych, to jest tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej i statystycznej (§ 2).

Wyróżnienie tajemnicy dziennikarskiej w art. 180 § 2 k.p.k. wiąże się z jej szczególnym statusem. Z jednej strony służy ona bowiem ochronie istotnych dóbr i wartości. Z drugiej zaś – obowiązek jej zachowania może kolidować z interesem wymiaru sprawiedliwości (Kosowska-Korniak, 2014, s. 161). Z tego względu jest ona przedmiotem zakazów dowodowych w postępowaniu karnym. W art. 180 § 2 k.p.k. wskazano, że osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy dziennikarskiej mogą być przesłuchiwane, co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej może nastąpić tylko wtedy, gdy przesłuchanie dziennikarza w charakterze świadka ma dotyczyć objętych tajemnicą okoliczności niezbędnych dla rozstrzygnięcia danej sprawy karnej¹¹.

Kryteria zwolnienia z tajemnicy dziennikarskiej są określone bardzo ogólnie: „niezbędność dla dobra wymiaru sprawiedliwości” oraz „niemożność ustalenia okoliczności na podstawie innego dowodu”. W nauce prawa zwraca się uwagę na to, że precyzyjna wykładnia tych kryteriów oraz odniesienie ich do sytuacji procesowej konkretnej sprawy jest bardzo utrudnione (Kosowska-Korniak, 2014, s. 163). Według J. Sobczaka przez dobro wymiaru sprawiedliwości, o którym tu mowa należy rozumieć przede wszystkim potrzebę ustalenia prawdy obiektywnej (2008, s. 641). Inni komentatorzy prawa prasowego wskazują, że „(...) dobro wymiaru sprawiedliwości wyraża się w konieczności poczynienia prawdziwych ustaleń w postępowaniu karnym, przy czym powinno chodzić wyłącznie o istotne dla rozstrzygnięcia kwestie, nie zaś zagadnienia poboczne, marginalne” (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 289). Kolejnym warunkiem zwolnienia dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej jest brak możliwości ustalenia danej okoliczności na podstawie innego dowodu. Chodzi tu o sytuację, w której nie istnieje źródło dowodowe służące pozyskaniu określonej informacji. Dla spełnienia omawianej tu przesłanki nie jest zatem wystarczające wskazanie, że istnieją możliwe do pokonania przeszkody w dotarciu do istniejącego źródła dowodowego¹². Słusznie więc wskazuje się w nauce prawa, że niedozwolone w świetle art. 180 § 2 k.p.k. jest przesłuchanie dziennikarza na okoliczności związane z tajemnicą dziennikarską, jeżeli nie wyczerpano jeszcze inicjatywy dowodowej, która mogłaby doprowadzić do ustalenia okoliczności niezbędnych dla procesu. W konsekwencji przesłuchanie dziennikarza, który powołuje się na tajemnicę powinno nastąpić pod koniec rozprawy, kiedy wiadomym będzie, że innych dowodów nie udało się uzyskać (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 289–290).

¹⁰ I KZP 15/94.

¹¹ I KZP 15/94

¹² Wyr. SA w Katowicach z 12.10.2011 r., II AKz 664/11, LEX nr 1102940.

Zwolnienie dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy nie może dotyczyć danych umożliwiających identyfikację autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego materiału o tym charakterze, jak również identyfikację osób udzielających informacji opublikowanych lub przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie powyższych danych (art. 180 § 3 k.p.k.). J. Sobczak podkreśla, że art. 180 § 3 k.p.k. określa tajemnicę dziennikarską odnoszącą się do osobowych źródeł informacji, której ochrona jest szersza niż tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcowskiej i lekarskiej (Sobczak, 2008, s. 635). Przytoczony wyżej zakaz ma bowiem charakter bezwzględny¹³.

Komentatorzy prawa prasowego zwracają uwagę na to, że istnieje możliwość, iż dziennikarz podejmie decyzję o naruszeniu obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej. Nie istnieje zaś zakaz prowadzenia dowodu z przesłuchania dziennikarza w takiej sytuacji. Nie da się go bowiem wyinterpretować z innych przepisów prawa (Sobczak, 2008, s. 642). Konkludując więc, sąd nie może zwolnić dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej, jeżeli nie zostały spełnione warunki określone w art. 180 k.p.k., ale jeżeli dziennikarz sam tę tajemnicę łamie i chce zeznawać, odebranie od niego zeznań nie jest zakazane¹⁴. W doktrynie istnieje jednak w tym zakresie spór, ponieważ prezentowane są również odmienne poglądy, że w omawianej tu sytuacji istnieje jednak zakaz przesłuchania dziennikarza na okoliczności objęte tajemnicą dziennikarską¹⁵. Wypowiadając się w tej sprawie, SN uznał, że bezwzględny zakaz zwalniania dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej nie oznacza, że nie można go przesłuchać na okoliczności nią objęte, jeżeli on sam nie zastrzegł się tajemnicą dziennikarską. Sąd w okolicznościach określonych w art. 180 k.p.k. nie może wprawdzie zwolnić dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej, może natomiast przesłuchać go na objęte nią okoliczności, jeżeli dziennikarz sam chce tę tajemnicę złamać¹⁶. J. Sobczak podkreśla, że „W ostatecznym rozrachunku tajemnica dziennikarska ma zatem w tej sytuacji wymiar etyczny, ponieważ skorzystanie z możliwości zasłonięcia się jej treścią pozostawia ustawodawca tylko dziennikarzowi” (Sobczak, 2008, s. 646–647).

III. Kodeksy etyki dziennikarskiej

Z art. 10 ust. 1 prawa prasowego wynika, że dziennikarz ma obowiązek działania zgodnie z etyką zawodową i zasadami współżycia społecznego, w granicach określonych przepisami prawa. Wynika z tego, że kwestie związane z zachowywaniem tajemnicy dziennikarskiej powinny być rozpatrywane nie tylko w świetle przepisów prawa, lecz także w kontekście zasad etyki zawodowej. Z tego względu tajemnica dziennikarska jest też przedmiotem postanowień zawartych w kodeksach etycznych. Zresztą zasady etyki zawodowej dziennikarzy mają w tym zakresie szczególne znaczenie, ponieważ przed wejściem w życie prawa prasowego tajemnica dziennikarska stanowiła jedynie prawo zwyczajowe (Dobosz, 2011, s. 224). J. Sobczak podkreśla, że istnieje dość silna tendencja do kodyfikowania dziennikarskich norm etycznych (Sobczak, 2000, s. 195-196). „Normy etyki zawodowej określają, jak z moralnego punktu widzenia powinni zachowywać się dziennikarze, oraz wyznaczają granice dopuszczalnych zachowań” (Lis, 2014, s. 25–26).

¹³ Tak np. Uchwała SN z 22.11.2002 r., I KZP 26/02 nr 1–2 z 2003. Szerzej na ten temat: Kosowska-Korniak, 2014, s. 171 i n.

¹⁴ Postanowienie SN z 15.12.2004, III KK 278/04, OSNKW 2005 nr 3 poz. 28. Pogląd ten podziela: Sobczak, 2008, s. 643.

¹⁵ Obszerne rozważania na ten temat zob. Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 292–294.

¹⁶ III KK 278/04

Obecnie istnieje wiele kodeksów etyki dziennikarskiej zarówno o wymiarze międzynarodowym, jak i krajowym. Do międzynarodowych dokumentów zawierających normy etyczne dla dziennikarzy należą na przykład: Deklaracja Zasad Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy z 1954 r.¹⁷; Deklaracja meksykańska z 1980 r. Międzynarodowej Organizacji Dziennikarzy z siedzibą w Pradze¹⁸; Międzynarodowe zasady etyki zawodowej w dziennikarstwie (tzw. deklaracja paryska) UNESCO z 1983 r.; Rezolucja 1003 Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 1993 r. w sprawie etyki dziennikarskiej¹⁹.

Niektóre kodeksy etyki dziennikarskiej wydane w Polsce zostały stworzone przez stowarzyszenia dziennikarzy. Wśród nich należy wymienić Kodeks Etyki Dziennikarskiej²⁰ Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich oraz Dziennikarski Kodeks Obyczajowy²¹ Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej. Istotnym dokumentem zawierającym zasady etyki dziennikarskiej w Polsce jest Karta Etyczna Mediów z 1995 r.²² przyjęta w ramach Konferencji Mediów Polskich. Członkowie Konferencji Mediów Polskich przyjęli również Dziennikarski Kodeks Obyczajowy w 2002 r.²³. Podobny charakter ma Kodeks Dobrych Praktyk przyjęty przez Izbę Wydawców Prasy z 2005 r.²⁴.

Zasady etyki dziennikarskiej tworzą też poszczególne redakcje, adresując je do współpracujących z nimi dziennikarzy. Należą do nich na przykład: Zasady Etyki Dziennikarskiej w Telewizji Polskiej S.A.²⁵, Zasady Etyki Zawodowej w Polskim Radiu z 2004 r. Normy etyki dziennikarskiej są również przedmiotem postanowień statutów lub regulaminów poszczególnych redakcji.

W kodeksach etyki dziennikarskiej mających wymiar międzynarodowy, postanowienia dotyczące obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej zostały sformułowane na przykład w pkt 10 Międzynarodowego Kodeksu Honorowego z 1939 r. Wskazano w nim jednak dość enigmatycznie, że dziennikarz ma obowiązek dochowywania tajemnicy zawodowej (Dobosz, 2008, s. 110). W Deklaracji Zasad Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy z 1936 r. również jedynie ogólnie wskazano, że dziennikarz powinien strzec tajemnicy źródła danej informacji (pkt 6). W Deklaracji paryskiej z 1983 r. ustanowiono zasadę integralności zawodowej mającej powstrzymać dziennikarzy między innymi przed ujawnianiem źródeł informacji (pkt 4) (Dobosz, 2008, s. 111).

Dość ogólne sformułowania odnoszące się do tajemnicy dziennikarskiej zawierają również polskie kodeksy etyki dziennikarskiej. W Kodeksie Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich wskazano, że dziennikarza obowiązuje zachowanie tajemnicy źródła informacji, osoby i wizerunku informatora, jeśli on tego wymaga. Tajemnica może być ujawniona – z tym zastrzeżeniem – jedynie przełożonemu (pkt 7). W Dziennikarskim Kodeksie Obyczajowym Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej również ogólnie wskazano, że obowiązkiem dziennikarza jest zachowanie i ochrona tajemnicy zawodowej, gdy informator zastrzega swą anonimowość (pkt II). W Dziennikarskim Kodeksie Obyczajowym Konferencji Mediów Polskich zastrzeżono, że dziennikarz jest obowiązany do ochrony tajemnicy zawodowej. Nie ujawnia źródeł informacji bez zgody

¹⁷ http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/pliki/publikacje/analiza2006_07.pdf, s. 67 (21.04.2016).

¹⁸ Zeszyty Prasoznawcze Nr 3 z 1980 r., s. 159–162.

¹⁹ <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16414&lang=en> (29.04.2016).

²⁰ <http://www.sdp.pl/s/6639,kodeks-etyki-dziennikarskiej-sdp,1264788907> (19.04.2016).

²¹ <http://www.dziennikarzerp.pl/wp-content/uploads/2010/06/kodeks.pdf> (19.04.2016).

²² http://www.radaetykimediow.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=2&Itemid=3 (24.04.2016).

²³ http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/pliki/publikacje/analiza2006_07.pdf, s. 11. (21.04.2016).

²⁴ <http://www.iwp.pl/pliki/KDPWP.pdf> (24.04.2016).

²⁵ Uchwała Zarządu z dnia 20 kwietnia 2006 r. nr 182/2006, ze zmianami, <http://www.tvp.pl/centrum-informacji/o-nas/komisja-etyki/aktualnosci/uchwala-nr-1822006-z-6-kwietnia-2006/15780469> (19.04.2016).

zainteresowanych (pkt 17). W zasadach etyki dziennikarskiej w TVP S.A. wskazano, że dziennikarz nie może ujawniać źródła informacji, osoby ani wizerunku informatora, jeżeli zastrzeże on sobie anonimowość. Dziennikarz nie może też ujawniać źródła informacji, które uzyskał jako poufne. Dziennikarz obowiązany jest chronić dobra osobiste, a ponadto interesy działających w dobrej wierze informatorów i innych osób, które okazały mu zaufanie (pkt V).

I. Dobosz podkreśla, iż etyka zawodowa dziennikarzy niekiedy rozmija się z przepisami prawa. Według niej, w takiej sytuacji powoływanie się na etykę może nie stanowić wystarczającej ochrony dziennikarza przed konsekwencjami prawnymi. Kodeksy etyczne nie są bowiem źródłem prawa i nie mogą uchylać powszechnie obowiązujących przepisów, choć niekiedy są brane przez sądy pod uwagę (Dobosz, 2011, s. 216). Można też spotkać nieco odmienne opinie wyrażane przez komentatorów prawa prasowego. Stosownie do nich, niektóre z wymienionych wyżej zasad etyki zawodowej mają charakter prawotwórczy i uzupełniają krajowy oraz międzynarodowy system źródeł prawa stanowionego w dziedzinie praw, a w szczególności obowiązków dziennikarzy. Reprezentanci nauki podkreślają przy tym, że w sytuacji, gdy kodeksy zawodowe przewidywają wyższy standard niż prawo stanowione, to ów wyższy standard powinien stać się kryterium legalności działania dziennikarza (Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 154).

Przytoczone wyżej zapisy kodeksów etyki zawodowej dziennikarzy mają bardzo ogólny charakter. Zawierają one jedynie ogólnie sformułowany obowiązek przestrzegania tajemnicy zawodowej. Nie wskazano w nich dokładnie, w jaki sposób dziennikarz powinien postępować, aby tę tajemnicę chronić. Chodzi tu zwłaszcza o regulacje mające bardziej techniczny charakter, określające na przykład, jak chronić informacje zawarte na elektronicznych nośnikach danych, pozyskane za pośrednictwem komunikatorów internetowych czy stron dedykowanych. Sformułowanie tego typu regulacji ułatwiłoby dziennikarzom ocenę czy właściwie chronią informacje objęte tajemnicą dziennikarską.

IV. Zakończenie

Przepisy prawne dotyczące tajemnicy dziennikarskiej pozwalają na określenie tego, które podmioty są nią związane, a także jakie są jej granice. Regulują też zasady zwalniania z obowiązku zachowania owej tajemnicy. Analiza tych przepisów prowadzi do wniosku, że nie dostarczają one szczegółowych wskazówek dotyczących tego, w jaki sposób należy chronić informacje objęte tajemnicą dziennikarską. I. Zielinko podkreśla na przykład, że pożądanym byłby przepis wskazujący na to, że tajemnica zawodowa dziennikarza obejmuje także wszelkie materialne nośniki informacji utrwalonej przez niego. Według tej autorki taki przepis zapobiegałby możliwości naruszenia tajemnicy dziennikarskiej przez nieostrożne zachowanie osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy dziennikarskiej (Zielinko, 2000, s. 154).

Jak słusznie argumentuje M. Drożdż, „Niektóre zasady i normy etyczne są jednak w tym obszarze mediów szczególnie ważne i dlatego winny być bardziej eksponowane, tworząc w ten sposób specyfikę etyki mediów. Dobro jednego człowieka nigdy nie może być gwałcone w imię dobra drugiego”. Dalej autor ten twierdzi, że „(...) etyka znajdująca swój wyraz w kodeksach etyki dziennikarskiej i medialnej, stanowi podstawę do formacji sumienia, w którym każdy dziennikarz dokonuje wolnych, rozumnych i odpowiedzialnych rozstrzygnięć, kształtując niejako od wewnątrz świadomość wagi swojej pracy dziennikarskiej” (Drożdż, 2014, s. 55–57).

W tym kontekście trzeba przytoczyć stanowisko I. Dobosz, która argumentuje, że samoregulacje dotyczą tylko pewnego odsetka dziennikarzy. Znajomość zasad etyki uchwalanych przez organizacje i instytucje medialne nie jest zaś powszechna. Autorka ta zwraca też uwagę na słabość mechanizmów kontroli przestrzegania przez dziennikarzy norm etycznych oraz instrumentów służących egzekwowaniu ich przestrzegania. Stąd uważa ona, że niemożliwe jest zastąpienie samoregulacjami przepisów prawa wprowadzających ograniczenie wolności mediów (Dobosz, 2008, s. 153–155). Również B. Michalski argumentuje, że obecnie odpowiedzialność za naruszenie etyki zawodowej dziennikarza jest skomplikowana i mało skuteczna. Wynika to z rozproszenia zapisów i praktycznego braku ich egzekucji, a także znacznych luk w systemie odpowiedzialności etycznej (Michalski, 1998, s. 92). Owa „słabość” kodeksów etyki dziennikarskiej jest też chyba dostrzegana przez sądy, które rzadko powołują się na ich postanowienia (zob. Kalisz, 2014, s. 74)²⁶. Zresztą tak też chyba kodeksy etyki dziennikarskiej postrzegają sami dziennikarze. W badaniu przeprowadzonym przez Studio Badań Marketingowych Profile na pytanie, czym kierują się w swojej pracy, na zasady kodeksów dziennikarskich wskazało jedynie 3% z dziennikarzy biorących udział w badaniu, 27,5% z nich podało, że to właśnie kodeksami powinni się kierować, wykonując swoje obowiązki zawodowe²⁷.

Analiza przepisów prawa dotyczących tajemnicy dziennikarskiej prowadzi do wniosku, że w zasadzie stanowią one dostateczną ochronę informacji nią objętych. Z kolei zapisy kodeksów etyki zawodowej w tym zakresie nie prowadzą do tak pozytywnego wniosku. Są bowiem zbyt ogólne i w pewnych fragmentach powtarzają przepisy prawa, a przecież rolą takich kodeksów powinno być wskazywanie dziennikarzom jak należy się zachowywać, aby chronić informacje objęte tajemnicą dziennikarską. Powinny one więc w tym zakresie uzupełniać (uszczegóławiać) przepisy prawa, co niestety obecnie nie ma miejsca.

Bibliografia

- Brzozowska-Pasieka, M. (2013). *Prawo prasowe. Komentarz praktyczny*. Warszawa: LexisNexis.
- Dobosz, I. (2008). *Prawo i etyka w zawodzie dziennikarza*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Dobosz, I. (2011). *Prawo prasowe*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Drożdż, M. (2012). Etos dziennikarski bez etyki...? W: E. Pawlak-Hejno, J. Pleszczyński (red.), *Etyka dziennikarstwa. Edukacja, teoria, praktyka*. Lublin: UMCS.
- Drożdż, M. (2014). Status dziennikarza w świetle etyczności mediów. W: W. Lis (red.), *Status prawny dziennikarza*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Ferenc-Szydełko, E. (2010). *Prawo prasowe. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kalisz, A. (2014). *Prawo prasowe. Teoria i praktyka*. Szczytno: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie.
- Kędziora, K. (2012). Czy możliwa jest dziś etyka zawodu dziennikarza? W: E. Pawlak-Hejno, J. Pleszczyński, *Etyka dziennikarstwa. Edukacja, teoria, praktyka*. Lublin: UMCS.
- Kosmus, B. i Kuczyński, G. (red.). (2011). *Prawo prasowe. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kosowska-Korniak, E. (2014). Prawnoprocesowe aspekty tajemnicy dziennikarskiej. *Prokuratura i Prawo*, 2.

²⁶ Przykłady orzeczeń, w których sądy powołują się na kodeksy etyki dziennikarskiej patrz: Kosmus, Kuczyński, 2011, s. 155.

²⁷ Obraz polskiego dziennikarza na podstawie raportu SDP. Krótka analiza, dostępny na: <http://www.sdp.pl/bez-kategorii/2947,obraz-polskiego-dziennikarza-na-podstawie-raportu-sdp-krotka-analiza,1333321835> (19.04.2016).

- Lis, W. (2014). Pojęcie dziennikarza na gruncie prawa prasowego. W: W. Lis (red.), *Status prawny dziennikarza*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Michalski, B. (1998). *Podstawowe problemy prawa prasowego*. Warszawa: Elipsa.
- Nowik, P. (2014). Specyfika zatrudnienia dziennikarzy. W: W. Lis (red.), *Status prawny dziennikarza*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Nowińska, E. (2005). Tajemnica zawodowa dziennikarzy. W: J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak (red.), *Prawo mediów*. Warszawa: LexisNexis.
- Nowińska, E. (2007). *Wolność wypowiedzi prasowej*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sareło, Z. (2000). *Media w służbie osoby. Etyka społecznego komunikowania*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sawicki, J. (1960). *Tajemnica zawodowa lekarza i dziennikarza*. Warszawa: PWN.
- Sobczak, J. (2000). *Prawo prasowe*. Warszawa: Muza.
- Sobczak, J. (2008). *Prawo prasowe. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Ważny, A. i Zielinko, I. (2014). Ujawnienie okoliczności objętych tajemnicą dziennikarską. W: T. Kononiuk (red.), *Dziennikarz, Utwór, Prasa. Księga jubileuszowa z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej prof. dr. hab. Bogdana Michalskiego*. Warszawa: Aspra.
- Zielinko, I. (2000). Tajemnica dziennikarska w prawie prasowym. *Prokuratura i Prawo*, 7–8.
- Żyła, E. (2015). Tajemnica dziennikarska. *Monitor Prawniczy*, 22.